

Inhoud

Inleiding	5
1. Wat zijn didactische structuren?	8
Wat is coöperatief leren?	9
De kracht van didactische structuren	11
Meer dan 200 structuren	14
Vijf krachtige structuren	16
Coöperatieve structuren zijn anders	26
2. Wat zijn de sleutels tot succes?	31
De zeven succesfactoren	31
Een coöperatieve klas (en wereld) creëren	43
3. Waarom zou je coöperatieve structuren gebruiken?	47
Wat maakt coöperatieve structuren zo krachtig?	47
De cijfers spreken voor zich	56
Nawoord Spencer Kagan	63

1. Wat zijn didactische structuren?

De didactische structuren van Spencer Kagan zijn specifieke coöperatieve werkvormen.

Kagan-structuren:

- hebben een **vaste structuur**: ze verlopen via een zorgvuldige reeks stappen die zorgen voor interactie tussen de leerlingen, de leerstof en de leraar.
- staan **los van de leerstof**: je kunt ze toepassen in elk vakgebied en bij iedere groep, want de structuur staat vast, maar de inhoud voeg je zelf toe.
- zijn **herhaalbaar**: omdat je steeds andere inhoud toevoegt, kun je met dezelfde structuur steeds een nieuwe, verfrissende activiteit creëren.

Alle coöperatieve didactische structuren van Spencer Kagan zijn ontworpen op basis van vier basiscriteria die ervoor zorgen dat deze aanpak tot hoge individuele prestaties leidt. Samen vormen de vier basiscriteria het acroniem **GIPS** (zie ook hoofdstuk 3).

GIPS staat voor:

- G** Gelijke deelname
- I** Individuele aanspreekbaarheid
- P** Positieve wederzijdse afhankelijkheid
- S** Simultane actie

Coöperatieve structuren zijn gemakkelijk aan te leren en je kunt ze eindeloos gebruiken.

Wat is coöperatief leren?

Spencer Kagan: "Ik heb in meer dan dertig landen trainingen en workshops gegeven over coöperatief leren. Ik begin mijn presentaties graag met een vraag, waarna ik de deelnemers in tweetallen laat discussiëren over het antwoord. Ik vraag dan bijvoorbeeld wat ze weten over het brein of hoe ze denken dat een coöperatieve klas tot stand komt.

Na deze discussie in tweetallen vertel ik dat leraren op ieder moment hun les kunnen stopzetten om de leerlingen zo'n tweetalgesprek te laten voeren: in een scheikundeles kunnen leerlingen bedenken wat er gebeurt als je twee vloeistoffen samen in een reageerbuisje giet; in een les over literatuur kunnen ze discussiëren over de gevoelens van de personages op een bepaald moment in het verhaal.

Daarna vraag ik de deelnemers hun hand op te steken als ze denken dat zo'n gesprek in een tweetal een goede didactische

werkvorm is. In alle landen waar ik deze vraag stel, gaan bijna alle handen de lucht in. Dan zeg ik: "Tegen de tijd dat mijn presentatie voorbij is, zal niemand van jullie meer zijn hand opsteken. Zo'n gesprek in tweetallen is juist verschrikkelijk! Het draagt bij aan de prestatiekloof." Ik hoor dan iedereen naar adem snakken.

Dan leg ik het uit. Ik vraag de deelnemers: "Wie van jullie heeft ooit deelgenomen aan een discussie met iemand die maar doorgaat over iets wat je niet zo interessant vindt? Je gedachten dwalen af, maar omdat je beleefd wilt overkomen doe je net alsof je luistert. Wie kent dat?" Bijna iedereen steekt zijn hand op. Dan zeg ik: "Dat is vergelijkbaar met zo'n gesprek in een tweetal!" Een tweetal bestaat vaak uit iemand die graag het voortouw neemt (wellicht omdat hij het antwoord denkt te weten) en iemand die afwachtender is. Wie van de twee zal het meest, of zelfs de hele tijd, aan het woord zijn? Wiens gedachten zullen afdwalen? Juist. Degene die het voortouw neemt, is aan het woord. En alleen degene die denkt en praat over het onderwerp, heeft profijt van deze werkvorm."

Als je regelmatig dergelijke gesprekken in tweetallen in je klas houdt, doe je onbewust het grootste beroep op de taalvaardige leerlingen of de leerlingen die het antwoord al weten, en niet op de rest. Je doet dus het minste beroep op degenen die de oefening het hardst nodig hebben. Als je aan het eind van een periode naar de resultaten kijkt, zal het verschil tussen de goede en minder goede presteerders groter zijn geworden, omdat de goede presteerders meer betrokken waren dan de minder goede

presteerders. Ik begin mijn presentaties graag met dit probleem, omdat heel veel leraren denken dat ze echt met coöperatief leren bezig zijn, terwijl ze eigenlijk alleen aan groepswerk doen. Ze dragen onbewust bij aan het verschil dat ze willen verkleinen.

Leerlingen bij elkaar zetten om interactie op gang te brengen, is niet echt coöperatief leren; het is *wishful thinking*. Het tweetal-gesprek is niet echt coöperatief leren; het is groepswerk – ongestructureerde interactie. Om leerlingen echt coöperatief te laten leren, structureer je de interactie zo dat ieders inbreng ongeveer gelijk is en iedere leerling verantwoordelijk is voor zijn eigen deelname. Met de coöperatieve Kagan-structuren kun je dan de leeropbrengsten van álle leerlingen naar een hoger niveau tillen.”

De kracht van didactische structuren

Om een idee te krijgen van de kracht van coöperatieve didactische structuren, kijken we naar een van de eenvoudigste structuren: **TweePraat**.

Bij TweePraat vormen leerlingen tweetallen en noemen ze om de beurt een oplossing of idee. De beurt wisselt van leerling A naar leerling B als een soort pingpongspel. Jonge leerlingen noemen bijvoorbeeld om de beurt een kleur, oudere leerlingen noemen priemgetallen of scheikundige elementen. Tijdens de taalles kun je leerlingen kort diverse mogelijkheden voor de afloop van een verhaal laten noemen. Bij natuurkunde kunnen leerlingen om de beurt een verklaring voor een raadselachtig fenomeen bedenken.

Bij handvaardigheid sommen leerlingen om de beurt een veiligheidsmaatregel op en bij een vak als kunst en cultuur benoemen ze wat een schilder gedaan heeft om de aandacht van de kijker vast te houden. Zo ontstaat steeds een lijst van ideeën of oplossingen, waaraan beide leerlingen evenveel bijdragen.

Die **Gelijke Deelname** is een van de basiscriteria van Kagan Coöperatief Leren die het verschil maken. Er zijn veel leraren die leerlingen laten overleggen in tweetallen of in kleine groepen. Wat de Kagan-structuren onderscheidt van deze ongestructureerde interactie, is dat de vaste structuur ervoor zorgt dat alle leerlingen betrokken zijn.

Sommige leraren laten leerlingen meedoen aan een discussie door ze eenvoudigweg een beurt te geven als ze dat willen of door leerlingen in groepjes vrij te laten praten. Het probleem met dit soort ongestructureerde interactie is dat één leerling wellicht constant aan het woord is. Er is geen Gelijke Deelname. Ook is er geen **Individuele Aanspreekbaarheid**, een ander basis criterium van coöperatief leren. De minder goede presteerder kan meeliften op het werk dat de goede presteerder verricht.

Bij TweePraat nemen leerlingen wél gelijkwaardig deel. Ze leveren individueel een bijdrage en zijn dus individueel aanspreekbaar op hun deelname. Door het structureren van de interactie heeft iedere leerling evenveel profijt van de werkvorm en is iedereen betrokken.

Didactische structuren staan los van de inhoud van het vak. Als je weet hoe TweePraat werkt, kun je elke leerstof van dat moment gebruiken om een frisse activiteit te creëren aan de hand van een fundamentele formule.

Didactische structuur + Inhoud = Activiteit
(TweePraat + Verhaalafloop = Taal-lesactiviteit)

Werken met coöperatieve didactische structuren heeft veel voordelen. Vergelijk het eens met de traditionele situatie, waarin een leraar een vraag stelt aan de hele klas. De leraar wijst een leerling aan, die geeft antwoord en vervolgens reageert de leraar op het antwoord. Daarna krijgt een tweede leerling de beurt en dan een derde leerling. De leraar reageert telkens op ieder antwoord.

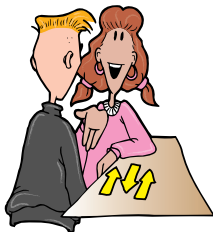
In dezelfde tijd dat deze traditionele leraar drie leerlingen een antwoord vraagt, waarbij elke leerling met één idee komt, heeft de leraar die TweePraat inzet alle leerlingen aan het werk gezet. Elke leerling komt in zijn tweetal met een idee. TweePraat levert dus veel meer ideeën op in dezelfde of in minder tijd.

Door de Kagan-structuren te gebruiken, zijn bovendien ook de leerlingen actief die in een traditionele klas nooit hun hand opsteken en meedoen. Iedereen is betrokken. Daardoor wordt de prestatiekloof kleiner.

Vijf krachtige structuren

1. TweePraat

Leerlingen geven in tweetallen om de beurt mondeling antwoord op een vraag.

Stappen

1. Geef de leerlingen een probleem waar meerdere oplossingen voor zijn, of stel een vraag waarop meerdere antwoorden mogelijk zijn.
"Welke woorden vinden jullie het belangrijkste in dit stukje tekst?"
of "Noem de planeten in het zonnestelsel, te beginnen met de planeet die het dichtst bij de zon staat."
2. Geef de leerlingen Denktijd.
3. De leerlingen noemen om de beurt een antwoord of oplossing. De beurt gaat heen en weer.

Voordelen

- ✓ Alle leerlingen geven antwoord.
- ✓ Leerlingen bedenken veel antwoorden.
- ✓ Leerlingen luisteren naar leeftijdgenoten.
- ✓ Leerlingen leren afwisselend te luisteren en te praten.

Verwante structuren

- **TweePraat Schrijven** - Elke leerling schrijft alle antwoorden op het eigen papier.
- **TweePraat Lezen** - Leerlingen lezen om de beurt. Jongere leerlingen lezen iedere beurt een zin, oudere een alinea.
- **TweePraat Overhoring** - Leerlingen noemen om de beurt feiten die ze zich kunnen herinneren, bijvoorbeeld van een hoofdstuk uit het geschiedenisboek. Ze noemen de feiten in de volgorde zoals ze zich de handelingen of gebeurtenissen van het verhaal herinneren.
- **Tweetal Interview (Op Tijd)** - Leerlingen interviewen elkaar om de beurt. Het onderwerp kan de leerstof zijn, maar voor het stimuleren van de sociale verbondenheid kunnen teamleden elkaar ook vragen stellen waarmee ze elkaar beter leren kennen. De interviewvragen zijn vragen met een open karakter, geen vragen die goed of fout beantwoord kunnen worden.
- **TweePraat Vragen** - Leerlingen ondervragen elkaar om de beurt over bepaalde leerstof. Ze doen dit bijvoorbeeld met behulp van kaarten waarop een vraag en een antwoord staan, zoals bij een FlitsKaart, maar ze kunnen ook ter plekke vragen verzinnen.
- **TweePraat Vragen Op Reis** - Deze structuur werkt hetzelfde als TweePraat Vragen, alleen steken leerlingen nadat ze elkaar ondervraagd hebben hun hand op om een nieuwe partner te zoeken.